

AFFEKTI SUHTEINA JA INTENSITEETTINÄ

SUSANNA PAASONEN

Affektin, tunteen ja emotion käsitteet sulavat osin toisiinsa, mutta niiden välillä on myös olennaisia eroja. ”Tunne” kuvailee kaikenlaisia tuntemuksia ja aistimuksia, jotka heräävät kohtaamisissamme maailman kanssa. Kokemuksen tasolla affektin käsite viittaa välittömiin fyysisiin reaktioihin, joissa ruumis liikkuu tilasta toiseen. Näin ymmärrettynä affekti on välitön, fyysinen ja edeltää tietoista erittelyä, nimeämistä tai tulkintaa. Emootio puolestaan viittaa tällaisiin tuntemusten tarkempiin tulkitsemiseen, nimeämiseen ja luokitteluun. Mutta tämä ei toki sulje pois affektin ymmärtämistä yleisempänä potentiaalina tai voimana.

Termit on kuitenkin huomattavasti helpompi erottaa selkeästi tai ehdottomasti toisistaan käsitteellisellä tasolla kuin empiirisessä tutkimuksessa. Kuten Sara Ahmed toteaa, esimerkiksi eriväristä ihoa kohtaan tunnettua, välittöminä tunneintensiteeteinä koettua vastenmielisyyttä tai pelkoa on mahdoton erottaa kulttuurisista konteksteista, arvoista, muistoista ja etiikasta. Toisin sanoen välitön fyysinen reaktio kytkeytyy olennaisesti kognitiiviseen prosessointiin.

Lisäksi eri tuntemusten väliset luokitukset voivat olla käytännössä hyvinkin hankalia. Esimerkiksi rakastavien räjähtävästi etenevässä riidassa voi olla kyse sekä monimutkaisista että toisiinsa kytkeytyvistä – ja toisiaan vahvistavista – tuntemuksista ja suhteista, jotka saavat kaikupohjaa muistoista ja toiveista. Yllätys ja pettymys, suuttumus ja rakkaus, katkeruus ja halu, häpeä ja pettymys, ahdistus ja ällötys, raivo ja kaiho voivat hyvinkin limittyä affektiiviseksi tapetiksi, jossa yhtä kuviota on mahdoton erottaa toisesta ja jonka mo-

ninaisuutta ei voi ilmaista yhtenä tai kahtena selkeästi nimettävänä tunteena.

Affektitutkimus

Sekä affekteissa että emootioissa on kyse suhteista maailmaan. Kokemuksen tasolla niissä on kyse myös tietoisten ja tiedostamattomien muistojen, tuntemusten, traumojen ja halujen kehollisista arkoista, jotka suuntaavat kohtaamisiamme ihmisten, objektien, ympäristöjen, arvojen ja ajatusten, kaikenlaisten toimijoiden kanssa. Yksilön tunteet eivät kuitenkaan ole vain hänen omiaan, täysin hänen tiedettävissään tai hallittavissaan. Yksittäisten ihmisten tuntemuksiin keskittymisellä on kuitenkin paljon annettavaa vaikkapa muistin, trauman tai identiteetin tutkimuksen viitekehyksissä. Kaikki tutkimukselliset reitit avaavat erilaisia tulokulmia ja tiedon mahdollisuuksia sulkematta toisiaan pois.

Useat tutkimukset ovat osoittaneet tunteiden välille tehtävien erontekojen arvon ihmisruumiiden kykyjen, mahdollisuuksien ja aistimuotojen hahmottamisessa. Empiirinen tutkimus on tuottanut ja tuottaa jatkuvasti arvokasta tietoa siitä, miten ihmisen tunne- ja aistimekanismit toimivat. Samalla tunteiden ja tuntemusten väliset rajat ovat kokemuksen tasolla kuitenkin huokoisia ja huojuvia. Ehdoton episteemisen selkeyden tarve ja halu rakentaa toisistaan täysin erotettavia luokkia on omalla tavallaan jopa väkivaltaista juuri siksi, ettei se ei auta hahmottamaan elettyjen kokemusten ambivalenssia ja moninaisuutta. Joten kyse on sekä siitä, mitä tällaiset luokitukset tekevät näkyväksi, että siitä, mitä ne mahdollisesti sulkevat pois näkyvistä.

Affekteja ja emootioita voidaan tutkia sekä määrällisin että laadullisin menetelmin, sekä teo-

reettisellä että käsitteellisellä tasolla, sekä abstrahoiden ja spekuloiden että mitattuihin ja raportoituhiin reaktioihin pureutumalla. Kaikki menetelmät avaavat omanlaisiaan mahdollisuuksien perspektiivejä ja tuottavat erilaista tietoa, joten olennaista lienee, mitä tutkija haluaa selvittää ja mihin keskittyä, miten eri tieteenalojen erilaiset tiedon tuotannon muodot voidaan tuoda yhteen ja mitä kiinnostavaa tästä kaikesta voi syntyä.

Affektitutkimuksessa on itselleni kyse nimenomaan tällaisesta tieteenaloja ylittävästä näkökulmien yhteen tuomisesta, joka voi toki paikoin tuntua myös yhteen törmäämiseltä. Jotta dialoginen yhdessä ajatteleminen ja uusien kysymysten muodostaminen on mahdollista, täytyy tutkijoiden tiedostaa omien tieteenalojensa käytäntöjen ja kysymyksenasettelun mahdollisuudet ja rajat, olla valmiita liikkumaan totuttujen mukavuusalueidensa ulkopuolelle, olla uteliaita ja avoimia toisenlaisten tutkimisen ja tietämisen tapojen suhteen. Niinpä vaikkapa neurotieteen ja filosofia ponnistavan affektiteorian näkökulmia voidaan tuoda, ja tuodaankin yhteen. Erilaisten kysymyksenasettelujen, vastausten etsimisen ja tiedon ymmärtämisen tapojen välillä on ymmärrettävästi jännitteitä ja yhteensopimattomuuksia, mutta nämä voivat myös olla tuottavia uutta luovassa mielessä. Parhaassa tapauksessa dialogi herättää sellaisia kysymisen tapoja ja paikkoja, joita yhdestä taustaperinteestä käsin ei syntyisi.

Nettikeskustelujen tunnedynamiikka

Tekstipohjainen ilmaisu on – kaiken viestinnän tavoin – ollut affektiivista jo pitkän tovin ennen nettifoorumien arkistumista. Vaikkapa kaunokirjallisuudessa, kirjeenvaihdossa tai päiväkirjoissa sekä kuvataan että rakennetaan erilaisia affektiivisia esityskonventioihin ja esteettisiin normeihin kytkeytyviä tunneintensiteettejä, jotka saattavat herättää vastakaikua lukijoissaan. Siksi argumentit, joiden mukaan nimenomaan viestinnän tekstipohjaisuus synnyttäisi kärkeviä konflikteja, on yksinkertaistava ja osittainen. Netrikeskustelujen tunnedynamiikoissa on kyse paitsi viestittävästä asioista, näkökulmista ja niiden välisistä eroista, myös erilaisten kirjoitus- ja tulkintakonventioiden kohtaamisista, merkityksiä ohjailevien eleiden ja äänenpainojen poissaolosta sekä olennaisesti kes-

kustelun teknisten alustojen ominaislaaduista.

Kaikenlaisiin nettikeskusteluihin syntyy sekä samanmielisten ryhmiä että erimielisten välisiä teräviä konflikteja. Nimettömistä keskusteluista voidaan haluttaessa poistua, mikä mahdollistaa monenlaisen välihuuteluun ja aggressiivisen kommentoinnin. Epäanonyymissä nettikeskustelussa tunneintensiteetit ovat sitkeämmin tahmaisina siinä mielessä, että niiden pariin on vaikeampi olla palaamatta.

Tunneintensiteetit heräävät, kasvavat, kasaantuvat ja laantuvat nettialustoille, joiden algoritmit, käyttöliittymäsunnittelu ja tietoarkkitehtuuri säätelevät sitä, mitä me keskusteluista näemme ja millä tavoin ja kuinka me voimme ylipäätään olla yhteydessä toistemme kanssa tekstin, kuvien, kuvakkeiden tai videoklippien välityksellä. Twitter-keskustelujen dynamiikat eroavat vaikkapa Suomi24-viestiketjuista tai Facebookin kommentteista paitsi sosiaalisuuden muodoissaan, myös nimettömyydessään tai sen puutteessa sekä siinä, mitä viestejä palvelut nostavat nähtäviksi, tartuttaviksi ja kommentoitaviksi. Jos vaikkapa satojen kommenttien mittaisesta ketjusta on näkyvillä aloitusviesti ja joko suosituimmat tai uusimmat kommentit, on todennäköistä että näihin myös tartutaan eikä edeltävien viestien argumentteja kahlata lävitse. Näissä tapauksissa keskustelu helposti pyörii paikoillaan alkaen tavallaan aina uudelleen alusta. Vaikka alusta on ominaislaadultaan melko passiivinen, sillä on hyvin keskeinen ja aktiivinen osa vuorovaikutuksen muotojen ohjailussa ja säätelyssä.

Kommenttiketjuissa esitetyillä mielipiteillä on tapana kärjistyä edetessään: ihmiset ärsyttävät tietoisesti toisiaan, koettavat ylittää toistensa vitsejä ja tölväyksiä, tulkitsevat toistensa viestejä tarkoitushakuisesti ja hakevat ärsytyksen, huvituksen, nautinnon, ilon ja säälin kaltaisia tunneintensiteettejä. Itse asiassa tällaisten nopeiden intensiteettien hakeminen saattaa hyvinkin motivoida keskustelujen seuraamista ja niihin osallistumista.

Kirjoittaja on mediatutkimuksen professori Turun yliopistossa.